QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARLARI
(2026-yil 10-son)
PEDAGOGIKA
PEDAGOGY
https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i10.195

UDK 373.2:37.013

MAKTABGACHA TA’LIMDA O‘YIN PEDAGOGIKASIDAN FOYDALANISH KOMPETENSIYASINI BO‘LAJAK TARBIYACHILARDA SHAKLLANTIRISH

Alimova Zulfiya Karimovna
Shahrisabz davlat pedagogika instituti
“Maktabgacha ta’lim” kafedrasi dotsent vazifasini bajaruvchisi

ANNOTATSIYA Mazkur maqolada maktabgacha ta’limda o‘yin pedagogikasidan samarali foydalanish kompetensiyasini bo‘lajak tarbiyachilarda shakllantirishning nazariy, metodik va amaliy jihatlari yoritiladi. O‘yin maktabgacha yoshdagi bolaning tabiiy faoliyati sifatida uning bilish, ijtimoiy-hissiy, nutqiy, jismoniy va ijodiy rivojlanishiga xizmat qilishi nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi. Bo‘lajak tarbiyachining o‘yin pedagogikasidan foydalanish kompetensiyasi o‘yinlarni tanlash, maqsadga muvofiq loyihalash, rivojlantiruvchi muhit yaratish, bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olish, pedagogik kuzatuv olib borish va o‘yin natijalarini baholash kabi tarkibiy qismlar asosida ochib beriladi. O‘zbekiston Respublikasining maktabgacha ta’lim va tarbiyaga oid davlat standartlari hamda davlat o‘quv dasturida o‘yin kompetensiyasiga berilgan o‘rin tahlil qilinib, bo‘lajak tarbiyachilarni tayyorlash jarayonida o‘yin pedagogikasini amaliyotga yo‘naltirilgan tarzda o‘qitish zarurligi asoslanadi. Maqolada kompetensiyani shakllantirish modeli, pedagogik shart-sharoitlar, interfaol metodlar, amaliy topshiriqlar, diagnostik mezonlar va takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, o‘yin pedagogikasi, bo‘lajak tarbiyachi, pedagogik kompetensiya, o‘yin kompetensiyasi, kasbiy kompetensiya, rivojlantiruvchi muhit, didaktik o‘yin, rolli o‘yin, harakatli o‘yin, ijodiy o‘yin, pedagogik kuzatuv, individual yondashuv, metodika.

Kirish. Maktabgacha yosh davri bolaning shaxsiyati, bilish jarayonlari, nutqi, ijtimoiy munosabatlari va ijodiy qobiliyatlari jadal shakllanadigan muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu davrda bola atrof-muhitni bevosita faoliyat orqali o‘zlashtiradi. Shu sababli maktabgacha ta’lim jarayonini bolaning tabiiy ehtiyojlari va rivojlanish xususiyatlariga mos tashkil etishda o‘yin alohida pedagogik vosita sifatida namoyon bo‘ladi.

O‘yin bolaning oddiy hordiq chiqarish faoliyati emas, balki u orqali bilim, ko‘nikma va ijtimoiy tajribani o‘zlashtirish imkonini beradigan pedagogik muhitdir. O‘zbekiston

Respublikasining Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standartida 6–7 yoshli bolaning umumiy muhim kompetensiyalari qatorida o‘yin kompetensiyasi alohida ko‘rsatilgan va u bolaning o‘yin jarayoni hamda uni tashkil qilishda tajriba, bilim va ko‘nikmalardan ijodiy foydalanishi sifatida izohlangan [1].

Bu holat maktabgacha ta’lim tashkilotida o‘yinlardan foydalanish mas’uliyati bevosita tarbiyachining kasbiy tayyorgarligiga bog‘liqligini ko‘rsatadi. Tarbiyachi o‘yinni shunchaki mashg‘ulotni qiziqarli qilish vositasi sifatida emas, balki aniq rivojlantiruvchi va tarbiyaviy maqsadga ega pedagogik texnologiya sifatida loyihalay olishi zarur.

Shu nuqtayi nazardan, bo‘lajak tarbiyachilarda o‘yin pedagogikasidan foydalanish kompetensiyasini shakllantirish pedagog kadrlar tayyorlashning dolzarb yo‘nalishlaridan biridir. Mazkur kompetensiya talabaning o‘yin turlarini nazariy bilishi bilan cheklanmay, o‘yinni pedagogik maqsadga mos tanlash, uni tashkil etish, jarayonni boshqarish, bolalarning mustaqilligini qo‘llab-quvvatlash va natijani pedagogik jihatdan tahlil qilish qobiliyatini ham qamrab oladi.

Tadqiqotning maqsadi va metodologik asoslari. Tadqiqot ishida bo‘lajak tarbiyachilarda maktabgacha ta’lim jarayonida o‘yin pedagogikasidan samarali foydalanish kompetensiyasini shakllantirishning mazmuni, tarkibiy tuzilishi, pedagogik shart-sharoitlari va metodik mexanizmlarini ilmiy jihatdan asoslash.

Tadqiqotda tizimli, kompetensiyaviy, shaxsga yo‘naltirilgan va faoliyatga asoslangan yondashuvlardan foydalanildi. Shuningdek, normativ-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish, ilmiy-metodik adabiyotlarni o‘rganish, pedagogik kuzatuv, modellashtirish, umumlashtirish va qiyosiy tahlil metodlari nazariy asos sifatida belgilandi.

Kompetensiyaviy yondashuv nuqtayi nazaridan bo‘lajak tarbiyachining tayyorgarligi faqat nazariy bilimlar yig‘indisi emas, balki bilimni real pedagogik vaziyatlarda qo‘llash qobiliyati bilan belgilanadi. 2024-yildagi 157-son qarorda ta’lim standartlari ta’lim jarayonini tashkil etish va baholash uchun asos ekani, o‘qitish natijalari esa ma’lum bosqich yakunida baholanadigan kompetensiyalar bilan ifodalanishi belgilangan [3].

O‘yin pedagogikasi — bolalarning tabiiy o‘yin faoliyatidan ta’lim-tarbiya maqsadlarida tizimli, maqsadli va rivojlantiruvchi tarzda foydalanishga asoslangan pedagogik yondashuvdir. Bunda o‘yin bolaning yosh va individual xususiyatlariga mos faoliyat sifatida saqlanib qoladi, pedagog esa uning rivojlantiruvchi imkoniyatlarini to‘g‘ri yo‘naltiradi.

O‘yin pedagogikasining muhim jihati shundaki, unda bola faol subyekt sifatida ishtirok etadi. Bola tayyor bilimni passiv qabul qilmaydi, balki o‘yin jarayonida muammoni hal qiladi, rollarni taqsimlaydi, qoidalarni tushunadi, qaror qabul qiladi, tengdoshlari bilan muloqot qiladi va o‘z tajribasini boyitadi.

Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat o‘quv dasturida ta’lim jarayonining maqsadi bolalarda umumiy kompetensiyalar va rivojlanish sohalari kompetensiyalarini shakllantirish uchun tegishli sharoitlar yaratish ekani belgilangan. Unda bola huquqlari, uning rivojlanish xususiyatlari va salohiyatini hisobga olish hamda rivojlanish sohalarining o‘zaro bog‘liqligi asosiy prinsiplardan sifatida ko‘rsatilgan [1].

Demak, o‘yin pedagogikasi davlat maktabgacha ta’lim siyosatidagi kompetensiyaviy yondashuv bilan uyg‘unlashadi. O‘yin orqali bir vaqtning o‘zida bolaning nutqi, bilishi, ijtimoiy-hissiy holati, ijodkorligi va jismoniy faolligini rivojlantirish mumkin.

Bo‘lajak tarbiyachining o‘yin pedagogikasidan foydalanish kompetensiyasi — uning maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanish ehtiyojlarini hisobga olgan holda o‘yinlarni ilmiy-metodik asosda tanlash, loyihalash, tashkil etish, boshqarish, kuzatish, tahlil qilish va takomillashtirish qobiliyatidir.

Mazkur kompetensiyani besh tarkibiy komponent asosida tavsiflash mumkin: motivatsion-qadriyatli, kognitiv, operatsion-faoliyatli, kommunikativ-refleksiv va diagnostik-baholash komponentlari.

Motivatsion-qadriyatli komponent bo‘lajak tarbiyachining o‘yinning bola rivojidagi ahamiyatini anglashini, bolaga hurmat va ishonch bilan munosabatda bo‘lishini hamda o‘yin faoliyatini kasbiy faoliyatning muhim vositasi sifatida qadrlashini bildiradi.

Kognitiv komponent o‘yin nazariyasi, o‘yin turlari, yosh psixologiyasi, rivojlanish sohalari, didaktik maqsadlar va o‘yin muhitini tashkil etish bo‘yicha bilimlarni o‘z ichiga oladi.

Operatsion-faoliyatli komponent o‘yinni amalda tashkil etish mahoratini anglatadi. Bunga o‘yin qoidalarini tushuntirish, materiallarni tayyorlash, bolalarni guruhlarga ajratish, o‘yin vaqtini boshqarish, zarur holatda pedagogik yordam ko‘rsatish va o‘yinni rivojlantiruvchi faoliyatga aylantirish kiradi.

Kommunikativ-refleksiv komponent bolalar bilan samimiy muloqot qilish, ularning fikrini tinglash, tengdoshlar o‘rtasidagi munosabatlarni qo‘llab-quvvatlash va o‘z pedagogik harakatlarini tahlil qila olishni nazarda tutadi.

Diagnostik-baholash komponenti esa o‘yin jarayonida bolaning qanday ko‘nikmalari shakllanayotganini kuzatish, rivojlanish dinamikasini aniqlash va keyingi pedagogik faoliyatni shu asosda rejalashtirish imkonini beradi.

O‘yin turlari va ulardan pedagogik foydalanish turlari quyidagicha tasnif qilinadi:

Didaktik o‘yinlar. Didaktik o‘yinlar muayyan bilim va ko‘nikmalarni shakllantirishga yo‘naltiriladi. Masalan, “Ortiqchasini top”, “Rangini top”, “Shaklni ajrat”, “Nimani qayerga joylashtiramiz?” kabi o‘yinlar bolalarning taqqoslash, guruhlash, tahlil qilish va xulosa chiqarish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Syujetli-rolli o‘yinlar. Bunday o‘yinlarda bolalar real hayotdagi ijtimoiy rollarni modellashtiradi. “Shifokor”, “Do‘kon”, “Oila”, “Mehmon kutish”, “Bog‘cha”, “Sayohat” kabi syujetlar muloqot, hamkorlik, ijtimoiy rollarni anglash va nutqiy faoliyatni rivojlantiradi.

Harakatli o‘yinlar. Harakatli o‘yinlar yirik va mayda motorika, muvofiqlashtirish, tezkorlik, chaqqonlik va jamoada harakat qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Bunday o‘yinlar bolalarning sog‘lom turmush tarzini shakllantirish bilan ham bog‘liq.

Qurish-yasash va konstruktiv o‘yinlar. Konstruktiv faoliyat fazoviy tasavvur, mantiqiy fikrlash, ijodkorlik va muammoni yechish qobiliyatini rivojlantiradi. Tarbiyachi bunda tayyor namuna bilan cheklanmasdan, bolaga mustaqil konstruktorlik g‘oyalarini ilgari surish imkonini berishi kerak.

Ijodiy o‘yinlar. Rasm, musiqa, dramatizatsiya, qo‘g‘irchoq teatri va hikoya tuzishga asoslangan o‘yinlar bolaning tasavvuri va estetik didini rivojlantiradi. Bunda yakuniy natijadan ko‘ra bolaning ijodiy jarayondagi faolligi muhimroq hisoblanadi.

Bo‘lajak tarbiyachilarda kompetensiyani shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari quyidagi shartlarga bo’linadi:

Birinchi shart — oliy ta’lim mazmunida o‘yin pedagogikasining nazariy va amaliy qismlarini uyg‘unlashtirish. Talaba o‘yin turlarini nazariy jihatdan o‘rganib, keyin ularni mikro-o‘qitish, amaliy mashg‘ulot va pedagogik amaliyot jarayonida sinab ko‘rishi kerak.

Ikkinchi shart — o‘yin laboratoriyasi yoki o‘yin metodikasi markazini tashkil etish. Bunday muhitda bo‘lajak tarbiyachilar didaktik materiallar, konstruktorlar, qo‘g‘irchoqlar, stol o‘yinlari, tabiiy materiallar va raqamli resurslardan foydalanib, o‘z o‘yinlarini ishlab chiqishlari mumkin.

Uchinchi shart — rivojlantiruvchi muhitni loyihalash kompetensiyasini shakllantirish. Tarbiyachi guruh xonasini shunday tashkil qilishi kerakki, bola o‘yinni mustaqil tanlashi, materialga erkin kirishi va faoliyat turini o‘zgartira olishi mumkin bo‘lsin. Davlat standartida rivojlantiruvchi muhitni tashkil etish alohida bob sifatida belgilangan [4].

To‘rtinchi shart — individual yondashuv. Bir xil o‘yin turli bolalarda turlicha natija berishi mumkin. Shuning uchun tarbiyachi bolaning yoshi, rivojlanish darajasi, qiziqishi, muloqotga kirishish xususiyati va individual ehtiyojlarini hisobga olishi lozim.

Beshinchi shart — refleksiv faoliyat. Har bir amaliy o‘yindan keyin talaba “Maqsadga erishildimi?”, “Qaysi bola faol bo‘ldi?”, “Kimga yordam kerak bo‘ldi?”, “Qaysi qoida tushunarsiz qoldi?” kabi savollar asosida o‘z faoliyatini tahlil qilishi kerak.

O‘yin pedagogikasini o‘qitishda tavsiya etilayotgan interfaol metodlar quyidagilar:

Keys-stadi metodi. Talabalarga real pedagogik vaziyat beriladi: masalan, guruhdagi ikki bola bir o‘yinchoq uchun tortishmoqda. Talaba o‘yin jarayonini to‘xtatmasdan nizoni pedagogik usulda boshqarish strategiyasini ishlab chiqadi.

Mikro-o‘qitish metodi. Talaba 5–10 daqiqalik o‘yin faoliyatini kichik guruh oldida tashkil qiladi. Boshqa talabalar bolalar rolini bajaradi va mashg‘ulot yakunida pedagogik tahlil o‘tkaziladi.

Loyiha metodi. Talabalar ma’lum yosh guruhiga mo‘ljallangan “O‘yinlar banki” loyihasini yaratadi. Har bir o‘yinda maqsad, yosh, jihozlar, borishi, pedagogning roli va kutiladigan rivojlanish natijalari ko‘rsatiladi.

Pedagogik kuzatuv metodi. Talaba amaliyot davomida bir bolaning o‘yin faoliyatini kuzatib, uning muloqoti, tashabbusi, muammoni hal qilishi va tengdoshlari bilan hamkorligini qayd etadi.

Gamifikatsiya metodi. O‘yin pedagogikasini o‘rganayotgan talabalarning o‘z o‘quv faoliyatida ham ball, topshiriq, bosqich, jamoaviy missiya va ijodiy vazifalardan foydalanish ularning o‘yin metodlarini ichki tajriba orqali o‘zlashtirishiga yordam beradi.

O‘yin pedagogikasida raqamli texnologiyalardan foydalanish. Raqamli texnologiyalar maktabgacha ta’limdagi o‘yinlarni boyitishi mumkin, biroq ular real o‘yin faoliyatining o‘rnini

to‘liq egallamasligi kerak. Bo‘lajak tarbiyachi raqamli vositani bolaning rivojlanish maqsadiga mos tanlay olishi lozim.

Masalan, interaktiv topshiriqlar rang, shakl, tovush va oddiy mantiqiy bog‘lanishlarni o‘rgatishda qo‘shimcha vosita bo‘lishi mumkin. Biroq ekran faoliyati harakat, jonli muloqot, qo‘l mehnati, konstruktorlik va rolli o‘yinlar bilan muvozanatlangan bo‘lishi zarur.

Shu sababli bo‘lajak tarbiyachilarda “raqamli o‘yin + real faoliyat” kombinatsiyasini loyihalash kompetensiyasini shakllantirish zamonaviy maktabgacha ta’lim uchun muhim yo‘nalish hisoblanadi.

Yuqori daraja: talaba o‘yinni mustaqil loyihalaydi, yosh va individual xususiyatlarni hisobga oladi, aniq rivojlantiruvchi maqsad belgilaydi, o‘yin muhitini tashkil etadi, bolalarning mustaqilligini qo‘llab-quvvatlaydi va natijani pedagogik diagnostika asosida tahlil qiladi.

O‘rta daraja: talaba o‘yinlarni tanlay va tashkil eta oladi, biroq maqsadni individuallashtirish, bolalarning faoliyatini kuzatish yoki natijalarni tahlil qilishda qo‘shimcha metodik yordamga ehtiyoj sezadi.

Boshlang‘ich daraja: talaba o‘yin turlarini nazariy jihatdan biladi, ammo o‘yinni mustaqil loyihalash, pedagogik maqsad bilan bog‘lash, jarayonni boshqarish va natijalarni baholashda qiyinchiliklarga duch keladi.

Amaliy model: “O‘yinni loyihalashning 7 bosqichi”:

1-bosqich — bolaning ehtiyojini aniqlash. Tarbiyachi bolalarning qaysi ko‘nikmaga ehtiyoji borligini kuzatadi.

2-bosqich — pedagogik maqsadni belgilash. Masalan, muloqot, ranglarni farqlash, mayda motorika yoki hamkorlikni rivojlantirish.

3-bosqich — o‘yin turini tanlash. Maqsadga mos ravishda didaktik, rolli, harakatli, konstruktiv yoki ijodiy o‘yin tanlanadi.

4-bosqich — muhit va materiallarni tayyorlash. Xavfsiz, estetik, bolaning mustaqil foydalanishiga qulay materiallar belgilanadi.

5-bosqich — o‘yinni tashkil etish. Qoidalar sodda tushuntiriladi, bolaga tanlash va tashabbus ko‘rsatish imkoniyati beriladi.

6-bosqich — kuzatish va pedagogik qo‘llab-quvvatlash. Tarbiyachi o‘yinni ortiqcha boshqarmaydi, faqat zarur vaziyatda savol, maslahat yoki namuna orqali yordam beradi.

7-bosqich — refleksiya va baholash. O‘yin natijasi bolaning faolligi, muloqoti, mustaqilligi va kutilgan rivojlanish natijalari asosida tahlil qilinadi.

Amaliyotda o‘yinning pedagogik imkoniyatlarini yetarli anglamaslik, o‘yinni faqat hordiq yoki vaqtni o‘tkazish vositasi sifatida ko‘rish, bir xil o‘yinlarni takrorlash, barcha bolalarga bir xil topshiriq berish va o‘yin natijasini kuzatmaslik kabi muammolar uchrashi mumkin.

Bunday muammolarni bartaraf etish uchun pedagogik oliy ta’limda o‘yin metodikasini amaliyot bilan uzviy bog‘lash, talabalarni real maktabgacha ta’lim guruhlarida kuzatuv va mikro-o‘qitishga jalb etish, metodik portfoliolar yaratish va o‘yinlarni ekspertiza qilish tizimini joriy etish maqsadga muvofiq.

Shuningdek, tarbiyachining roli “o‘yinni boshqaruvchi”dan “o‘yin muhitini yaratuvchi va bolaning faoliyatini pedagogik jihatdan qo‘llab-quvvatlovchi” rolga o‘zgarishi lozim. Bu yondashuv bolaning tashabbuskorligi va mustaqilligini kuchaytiradi.

Ilmiy-amaliy takliflar.

1. Oliy ta’lim muassasalarida “O‘yin pedagogikasi” yoki “Maktabgacha ta’limda o‘yin texnologiyalari” modulini amaliy mashg‘ulotlar bilan kuchaytirish.

2. Bo‘lajak tarbiyachilar uchun o‘yinlar bankini yaratish va har bir o‘yinni rivojlanish sohasi, yosh, maqsad, jihoz va kutiladigan natija bo‘yicha tasniflash.

3. “O‘yin laboratoriyasi” tashkil etib, talabalarni o‘z didaktik va ijodiy o‘yinlarini ishlab chiqishga jalb etish.

4. Pedagogik amaliyotda har bir talabaga kamida bir nechta o‘yinni mustaqil loyihalash va o‘tkazish vazifasini berish.

5. O‘yin faoliyatini kuzatish va baholash uchun standartlashtirilgan kuzatuv varaqalari hamda refleksiv kundaliklardan foydalanish.

6. Milliy o‘yinlar, xalq ertaklari, maqollar va an’anaviy bolalar o‘yinlarini zamonaviy pedagogik maqsadlar bilan uyg‘unlashtirish.

7. Raqamli va an’anaviy o‘yinlarni bolaning yoshiga mos, muvozanatli va rivojlantiruvchi model asosida birlashtirish.

8. Bo‘lajak tarbiyachilar kompetensiyasini bilim emas, real pedagogik vaziyatdagi faoliyat natijasi asosida baholash.

9. Tarbiyachilarning o‘yin pedagogikasi bo‘yicha malakasini muntazam oshirish va ilg‘or tajribalarni ommalashtirish.

10. Ota-onalar uchun o‘yinning bola rivojidagi ahamiyati haqida metodik tavsiyalar ishlab chiqish va oilaviy o‘yinlarni qo‘llab-quvvatlash.

Xulosa. Maktabgacha ta’limda o‘yin pedagogikasidan foydalanish kompetensiyasi bo‘lajak tarbiyachining kasbiy tayyorgarligini belgilovchi muhim tarkibiy qismlardan biridir. Chunki maktabgacha yoshdagi bola uchun o‘yin bilish, muloqot, harakat, ijodkorlik va ijtimoiy tajribani o‘zlashtirishning tabiiy shaklidir.

O‘zbekiston Respublikasining amaldagi maktabgacha ta’lim standartlarida o‘yin kompetensiyasining alohida e’tirof etilishi o‘yin faoliyatining pedagogik ahamiyatini tasdiqlaydi. Davlat standartida o‘yin kompetensiyasi bolaning o‘yin jarayonida tajriba, bilim va ko‘nikmalardan ijodiy foydalanishi sifatida belgilangan [1]. Shu bois bu kompetensiyani shakllantiruvchi pedagogning o‘zi ham o‘yin metodikasini yuqori darajada egallashi zarur.

Bo‘lajak tarbiyachida mazkur kompetensiyani shakllantirish uchun nazariy bilim, amaliy faoliyat, pedagogik kuzatuv, mikro-o‘qitish, refleksiya va diagnostik baholashning uzviy birligi ta’minlanishi lozim. Eng muhimi, talaba tayyor o‘yinlarni takrorlovchi ijrochi emas, balki bolaning ehtiyojidan kelib chiqib o‘yin vaziyatini mustaqil loyihalovchi pedagog bo‘lib shakllanishi kerak.

Shunday qilib, o‘yin pedagogikasini bo‘lajak tarbiyachilar tayyorlash tizimiga kompetensiyaviy yondashuv asosida chuqur integratsiya qilish maktabgacha ta’lim sifatini

oshirish, bolalarning faol va ijodiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash hamda zamonaviy kasbiy kompetent tarbiyachilarni tayyorlashning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 22-dekabrdagi 802-son “Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori. – Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, LexUZ.

2. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrdagi O‘RQ-595-son “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi Qonuni. – LexUZ.

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 27-martdagi 157-son “Davlat ta’lim standartlari va davlat ta’lim talablarini ishlab chiqish hamda joriy etish tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. – LexUZ.

4. Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standarti: davlat o‘quv dasturi va rivojlantiruvchi muhitni tashkil etish bo‘yicha materiallar.

5. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Harvard University Press.

6. Piaget J. Play, Dreams and Imitation in Childhood. – New York: Norton.

7. Elkonin D.B. Psixologiya igry. – Moskva: Pedagogika.

8. Usova A.P. Obuchenie v detskom sadu. – Moskva: Prosveshchenie.

9. Maktabgacha pedagogika bo‘yicha oliy ta’lim uchun darslik va o‘quv-metodik qo‘llanmalar.

10. Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishi, o‘yin faoliyati va pedagogik texnologiyalariga oid ilmiy tadqiqotlar.